

Durant el segle XVIII els ports europeus del Mediterrani no van patir els estralls de la pesta, amb només l'excepció del de Marsella el 1720. En canvi, les poblacions de les costes del nord d'Àfrica i del Mediterrani Oriental van patir freqüents contagis. L'existència d'institucions i mesures de sanitat marítima als ports europeus explicarien aquesta diferència.

A partir de l'estudi dels acords municipals de l'Ajuntament de Mataró d'aquest període, Héctor López desgrana com les autoritats de la ciutat van afrontar la lluita contra la possible arribada de la pesta a la ciutat. A cada avís d'un nou brot epidèmic a la zona del Mediterrani, s'hi reaccionava amb mesures de protecció que van resultar del tot efectives.

LLUITAR CONTRA LA PESTA AL MATARÓ DEL SEGLE XVIII

LES EINES PER LLUITAR CONTRA LA PESTA

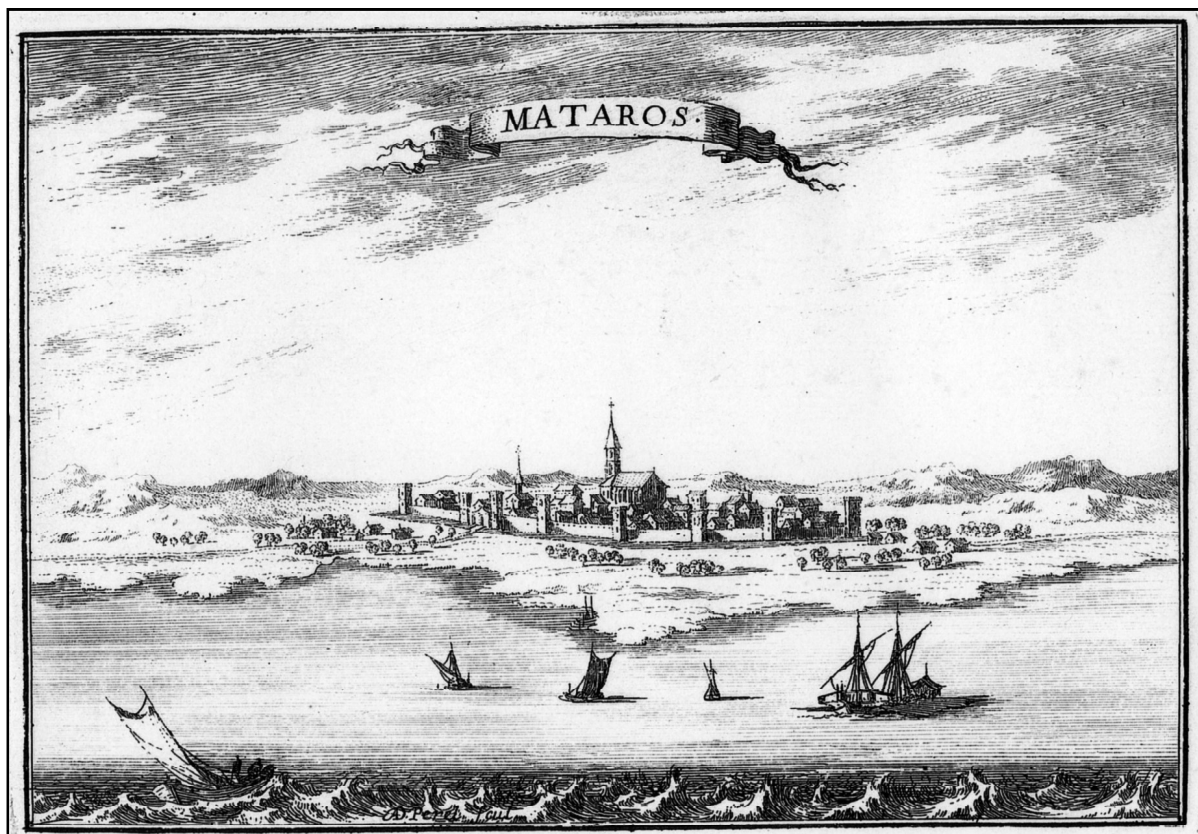
L'any 1346 s'iniciava a Europa el brot de pesta coneguda popularment com a «pesta negra». Davant d'aquesta nova malaltia, desconeguda fins a aquell moment, les autoritats van decidir prendre diverses mesures de caràcter preventiu per tal de frenar-ne el risc de contagi, com ara evitar la corrupció de l'aire, que era tinguda com una de les causes que produïen la pesta. En aquest sentit, es recomanava la ventilació dels espais tancats per tal de netejar l'aire (Arrizabalaga 1998: 17). Hi havia una clara preocupació pel sanejament dels espais públics. Les autoritats municipals, al llarg dels segles XIV i XV, van decretar la neteja de carrers i clavegueres. També es preniën mesures de cara a mantenir la salubritat de l'aigua, motiu pel qual es demanava a la població que no llencés residus als canals per on aquesta circulava, i s'habilitaven zones fora de les muralles per tal de dipositar aquests residus (Roca 2018: 23). Alguns dels tractadistes de l'època recomanaven l'abandonament de viles i ciutats davant el perill de contagi. Per tal de mantenir un ambient de certa normalitat, es recomanava també limitar les manifestacions de dol, com el toc de difunts. Es pretenia evitar la transmissió a la població d'impressions massa negatives de la situació que s'estava vivint (Roca 2018: 29).

Amb el pas del temps, les autoritats municipals, fruit de l'experiència de brots recurrents, van començar a aplicar altres mesures, entre les quals una de les més importants va ser la d'aïllar els

malalts en una morberia, un espai construït expressament per tal de tenir-hi els contagiats, mentre que els familiars i coneguts dels contagiats havien de passar una quarantena confinats (Forn 1993: 73-75). Un altre remei, vinculat amb aquest tancament, era practicar purificacions, en sentit de neteja. Mitjançant aquesta operació, que podia fer-se amb perfums, vinagre o amb foc, es pretenia eliminar qualsevol rastre de la malaltia en cossos, animals, roba, objectes, etc. (Forn 1993: 74). En casos excepcionals, com així succeï a Mataró el 1652, es decretava l'abandonament total de la vila o la ciutat, i es procedia a la purificació de tots els edificis, els carrers i les places (Forn 1993: 76).

ELS ANTECEDENTS DE LA LLUITA CONTRA LA PESTA: SEGLE XVII

Tal com ha estudiat Francesc Forn i Salvà, al llarg dels segles XVI i XVII van ser constants els avisos als jurats de Mataró per part dels consellers de Barcelona, per tal de prevenir-los sobre brots de pesta (Forn 1993: 162). Davant el possible contagi, totes les alarmes s'activaven. Així, el 1629 ja es van establir a Mataró els «guardes de morbo», que tenien la tasca de vigilar els accessos a la vila. Igualment, els jurats van promoure el vot a sant Josep, per al qual s'acudia a l'església del convent dels Carmelites Descalços a fi de demanar la protecció del sant. Poc temps després, el 1631, es va fer un pas més enllà i es va construir una caseta extramurs per sotmetre a la quarantena tota persona que volgués accedir a Mataró. (Forn 1993: 164)

Panoràmica idealitzada de Mataró realitzada per Sebastien de Pontault de Beaulieu, c. 1668. ICGC: RL. 9721-063.

Però aquestes mesures resultarien insuficients davant el brot de pesta que assolà la vila entre 1650 i 1652. A partir del primer avís que reberen les autoritats, s'optà per establir la quarantena, a més de reforçar la vigilància dels diversos portals de la muralla. Amb tot, aquestes mesures devien resultar ineficaces, atès que a començaments de gener de 1651 es va decidir de «fer oficiar a l'església, setmanalment, un cantar per a les ànimes del purgatori». Veient que la situació no millorava, a finals de gener d'aquell 1651 es va optar per reforçar les mesures per evitar el contagi i es va tancar el comerç amb Barcelona, a més de reforçar les guàrdies. (Forn 1993: 172-173)

A partir del març de 1652, i davant una situació cada cop més asfixiant, les famílies benestants de la vila van començar a abandonar el nucli urbà i es refugiaren als veïnats de muntanya (Valldeix, Mata, Cirera) o a les viles properes. Al maig d'aquell 1652 deixaven la ciutat tant les autoritats civils com les eclesiàstiques, i restaren únicament els frares caputxins, que es feren càrrec de la gestió del dia a dia. Finalment, el juliol de 1652 s'acordava l'evacuació total de Mataró, tot esperant que el brot s'apaivagués (Forn 1993: 179-181).

EL CREIXEMENT DEMOGRÀFIC DE MATARÓ (SEGLES XVII I XVIII)

Durant la primera meitat del segle XVII, la població de Mataró anà creixent de forma continuada. Així ens ho indiquen les dades dels anys 1616, quan es registraven 500 famílies que, al tall de 1647, s'havien convertit en 663 (Llovet 2002: 25). Després d'aquest període de creixement, en vingué un de mortalitat, marcat pel brot de pesta de 1652. Un cop superada aquesta crisi, al període 1652-1687 hi va haver un estancament de la població. A partir de 1687 s'inicià una nova etapa de fort creixement, que portà a les 1.047 famílies el 1702 (Llovet 2002: 26).

Al llarg del segle XVIII, període que analitzem en aquest article, no trobem cap crisi comparable a la de la pesta de 1652. Amb tot, hi va haver alguns anys en què el nombre de defuncions va igualar, o fins i tot superar, el nombre de baptismes. Entre 1702 i 1787 — any del cens de Floridablanca —, el creixement vegetatiu va ser sempre positiu, amb una mitjana de creixement de 634 habitants cada quinquenni (Llovet 2000: 193-194). L'any 1787 a Mataró hi vivien 9.943 habitants.

EL BROT DE PESTA DE MARSELLA (1720-1723)

El 25 de maig de 1720 arribava a Marsella un vaixell procedent dels ports de l'Orient Mitjà que portava al seu interior la temuda pesta. Poc temps després, al juny, moria una primera víctima de la malaltia; s'inicià d'aquesta forma un nou brot epidèmic, que s'estendria fins a finals de 1722 (Signoli / Séguy / Biraben / Dutour 2002: 830).

Després d'haver rebut una carta de l'Ajuntament de Barcelona que informava del que calia fer davant l'amenaça d'un nou contagi, l'Ajuntament de Mataró reorganitzava la Junta de Sanitat, que era la institució encarregada de vetllar per la prevenció sanitària. Es decidí nomenar com a «guardias de tierra» Jaume Ametller i Josep Casillanis, que quedaven encarregats de vigilar que es complís amb la quarantena. Igualment, es nomenà els regidors Peramás i Dorda per actuar com a encarregats de Sanitat i fer complir totes les disposicions necessàries.¹ Poc temps després, els regidors prohibien al patró mataroní Bernat Colomer, procedent de Sardenya, poder descarregar a Mataró, pel fet de no dur «otra patente que la que se llevó de ida»; i el forçaren a anar a Barcelona per passar la quarantena.²

A finals de juliol d'aquell mateix any, i després d'haver rebut una carta del «Comadante General deste Partido», es nomenà els regidors Josep Vendrell, Francesc Peramás, Marià Vieta i Fèlix Dorda, perquè interroguessin i prenguessin jurament a «qualquier Patrón, marineros y otras personas» que estiguessin sota sospita de poder estar contagiades. Tanmateix, també s'acordà que, en cas que els quatre regidors o el guardià del port consideressin la necessitat d'ajuda militar, podrien sol·licitar-la al comandant.³ A l'agost començaren a arribar altres notícies, la primera de les quals fou que el brot de pesta provenia de Marsella. Per aquest motiu, i després d'haver estat informades les autoritats, es va decidir sol·licitar al comandant militar que

«se sirva disponer unas patrullas de soldados a cavallo», destinades a recórrer la costa del corregiment; també s'acordà avisar la resta de poblacions per tal que «practiquen las diligencias que se previenen».⁴

El 7 d'agost, en una altra sessió de l'Ajuntament, s'arribava a l'acord d'establir dues guàrdies «de morbo», formades pels habitants de Mataró «sin excepción de personas», i s'encarregava al regidor Vendrell que, juntament amb un secretari, dispensés patents de sanitat per poder entrar i sortir de Mataró.⁵ L'11 d'agost, després d'haver rebut carta de Francisco Cayetano d'Aragó, comandant general del Principat, s'acordava establir una partida de cavalleria a Caldes d'Estrac, encarregada de patricular la costa des de Caldes fins a Mataró; una segona patrulla situada a Vilassar, encarregada de cobrir la zona entre Vilassar i Masnou, i una última patrulla a Masnou, que havia de fer el camí invers a la de Vilassar.⁶ Però totes aquestes mesures no van ser suficients. A començaments de setembre de 1720 es decidia demanar al rector de Santa Maria, al prior dels Carmelites Descalços i al guardià dels Caputxins que fessin rogatives per demanar a Déu que els deslliurés del contagi. I també s'acordà fer una processó general de rogatives per tota la ciutat amb el Sant Crist propietat de la confraria de Sant Joan.⁷

Davant del perill provinent de Marsella, el 18 de setembre de 1720 es creà la Suprema Junta de Sanidad. Aquest organisme era l'encarregat de centralitzar les notícies que arribaven sobre els

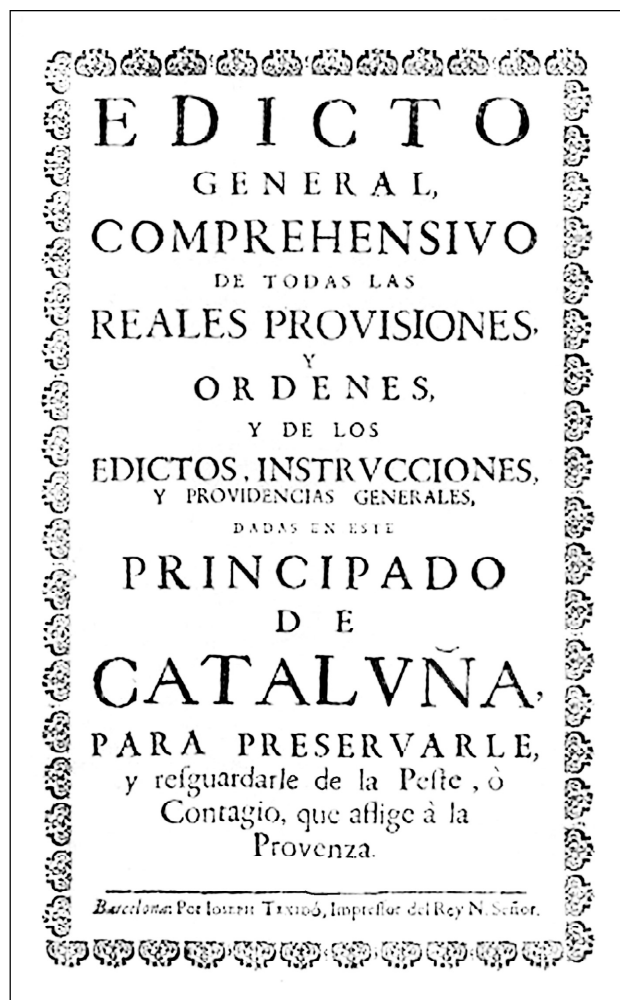
Quadre de la pesta de Marsella de 1720, pintat l'any 1819. Autor: Nicolas-André Monsiau (Musée du Louvre).

contagis i el que enviava a les juntes locals les ordres amb el que havien de fer (Rodríguez-Ocaña 1988: 147; 152-153).

Entre gener i febrer de 1721 s'acordava la construcció de tres barraques, situades una als límits entre Argentona i Mataró, i les altres dues a la part de llevant fins a arribar al límit amb Llavanes, per tal de poder vigilar la costa. Aquestes barraques havien d'estar guardades per «un carro y quatro soldados y quatro paisanos», que feien tornos de quatre dies. Així mateix, es van habilitar dos vaixells que, amb un patró i quatre mariners cadascun, patrullarien les costes de Mataró. Aquestes naus, de cara a ser identificades correctament, havien d'anar amb «las armas de la ciudad y las letras de Sanidad».⁸

L'arribada de notícies des de França, on s'havia originat el contagi, i des de Barcelona, van portar l'Ajuntament a prendre una decisió dràstica: l'aïllament de la ciutat. El juliol de 1721, el marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, ordenava la impressió i l'enviament a tots els caps de Corregiment de l'*Edicto General Comprehensivo*, on es recollien les ordres i normes que s'havien de seguir per tal de mantenir el brot de pesta fora de terres catalanes (Fàbregas / Vidal 2015: 242). Així, a partir del 14 de juliol d'aquell 1721, només van romandre obertes, però amb una estreta vigilància, les portes de Barcelona i de Valldeix. La primera estava sota control dels regidors de l'Ajuntament, així com dels «cavalleros y los que gozan de privilegio militar»; a més, comptaven amb l'assistència de «dos paisanos, vecinos de la Ciudad». La custòdia de la porta de Valldeix fou confiada al «Reverendo Rector y clérigos de la presente», que també havia de ser assistit per dos veïns de la ciutat.⁹ Malgrat els càstigs previstos per a qualsevol persona que no complís amb els controls establerts, el desembre de 1721 els regidors hagueren d'acudir a un aldarull provocat per «un theniente de Reales Guardias Españolas» i un cavaller, de qui no es recollí el nom, a la porta de Barcelona. Segons el relat dels fets, el tinent va intentar traspasar el control sense mostrar la patent de sanitat, per després «atropellar a los guardias de sanidad que [...] se hallaban en dicha puerta».¹⁰ En els registres posteriors no tornem a trobar cap referència a aquest fet.

Ja entrat l'any 1722, l'Ajuntament acordava sol·licitar de la comptadoria del cadastre les cartes de pagament per tal de poder fer front als dispendis generats arran de les mesures preses per apaivagar les possibilitats de contagi: l'establiment de les guàrdies, la construcció de barraques i l'avarada

Edicte del marquès de Castel-Rodrigo, capità general de Catalunya, de 1721: «para preservar y resguardar [Catalunya] de la peste o contagio que afflige a la Provenza».

dels vaixells de sanitat.¹¹ En una sessió duta a terme el 15 de maig de 1722 es feia constar que l'Ajuntament havia gastat un total de 1.783 lliures i 12 sous des del 24 de febrer de 1721 per tal sufragar les despeses derivades de les diverses mesures preses per frenar l'epidèmia.¹²

No serà fins al novembre de 1723 quan tornem a trobar referències al brot de pesta iniciat a Marsella el 1720. En un dels últims acords de novembre de 1723, l'Ajuntament feia constar com «todavía es necesario continuar la custodia de la salud en estos Reynos», atès que el contagi de Marsella encara era present, i es temia que reiniciar el comerç amb els ports francesos, on recalaven productes del llevant mediterrani, provoqués una reviscolada de l'epidèmia. En aquest sentit, es dictaven tota una sèrie de mesures contra productes vinguts del llevant, i especialment el tabac: s'instava a no acceptar cap càrrega que no vingués dels ports italians de Venècia, Sicília, Liorna i Gènova, ports en els quals es confiava que s'hagués fet

quarantena a totes les mercaderies.¹³ A començaments de desembre d'aquell 1723, els regidors encarregats de mantenir el cordó sanitari van inspeccionar com es cremaven «dos piezas de blavetes y otra de botolonia blanca», davant la porta de Barcelona, i es van deixar a la foguera fins que «todo fue convertido en ceniza».¹⁴

BROTS DE PESTA ENTRE 1738 I 1748

A finals de 1738 tornarien a sorgir notícies sobre brots de pesta, aquest cop a la Mediterrània oriental. El novembre de 1738 es rebia l'ordre de prohibir a un vaixell anglès fermar àncores pel fet d'haver salpat de Constantinoble, on «se halla estendido el contagio».¹⁵ A mitjan desembre, es rebia informació que la pesta s'havia estès pels Balcans (Valàquia, Transilvània, Hongria) i es temia que hagués arribat a territoris austríacs, inclosos Trieste i el Tirol. Per aquest motiu, es manava a tots els corregidors que decretessin un període de quarantena a qualsevol vaixell que vingués dels ports balcànics o que portés mercaderies procedents d'aquella zona.¹⁶

Entre 1741 i 1748 les notícies generades per la por del contagi tornen a sovintejar en els acords de l'Ajuntament. Així, el 14 de juny de 1741, s'informava els regidors que s'havia donat un nou brot de pesta a la zona de Morea, sota control de la Sereníssima República de Venècia. Per aquest motiu, el capità general de Catalunya recomanava decretar «la más rigorosa quarentena» a qualsevol persona provinent d'aquella zona.¹⁷ L'octubre de 1742 s'havia avisat de l'arribada a costes franceses de cinc vaixells contagiats, i això implicava la necessitat d'assegurar-se que tots els vaixells, tant els provinents de França com els que sortien dels ports catalans, tinguessin la seva corresponent patent de sanitat, el document reglamentari que tot vaixell havia de portar, per tal de distingir-los dels vaixells contagiats.¹⁸

El 13 de gener de 1743, els regidors autoritzaren, a petició de Francesc Raymir, l'embarcament de dues-centes vint pipes d'aiguarent i seixanta de vi negre a un vaixell holandès que havia fondejat davant Mataró. Amb tot, s'advertia que calia prendre totes les precaucions necessàries perquè els encarregats de portar les pipes fins al vaixell no entressin en contacte amb els mariners que eren a dins. Per això, es manà que l'intercanvi es fes en alta mar, deixant anar la càrrega al mar perquè els mariners holandesos l'anessin a buscar amb els seus propis bots.¹⁹

I és que la por al contagi continuava sent present. El 5 de juliol de 1743, el guardià del port de Mataró rebia l'encàrrec dels regidors responsables de la Sanitat d'impedir el desembarcament de qualsevol persona o mercaderia dels vaixells que no tinguessin en regla la patent de sanitat, i d'enviar tot vaixell que no complís el requisit de comptar amb l'esmentada patent cap al «lazareto de Barcelona».²⁰ A finals de juliol, les autoritats rebien l'avís d'un nou brot de pesta, aquest cop a la ciutat de Ceuta. Per evitar el contagi, s'organitzà ràpidament una nova Junta de Sanitat, formada per un regidor i el guardià del port, encarregats de vetllar perquè no arribés el contagi.²¹ A l'agost, i tenint en compte aquest nou brot de pesta, l'Ajuntament acordà, a instància de la Junta de Sanitat, tancar les portes de Sant Josep, Argentona, Feliu i Escaletes, a més d'aixecar tres barraques: una prop de la riera de Mata; l'altra, a l'ermita de Sant Simó, i l'última, a la platja; també acordà establir un «cabo de morbo con quatro paysanos», així com guàrdies formades també per un caporal i quatre veïns a les barraques.²²

Com és lògic, aquestes mesures comportaven una sèrie d'inversions de caràcter econòmic. Així, i per tal de dur-ne un millor control, el corregidor demanà que es fes una relació del cost de la construcció de les barraques, així com del dispendi diari que suposava el seu manteniment i també del cost dels serveis de les guàrdies.²³ El juny de 1744, l'Ajuntament acordà fer una nova impressió de la patent de sanitat pròpia de Mataró perquè la placa original estava en mal estat.²⁴ A començaments d'agost de 1744, l'Ajuntament donà a Francesc Guiu, encarregat del manteniment de les barraques i d'avisar les guàrdies, una gratificació de 80 lliures per ser «dicho Trabajo digno de una suficiente gratificación».²⁵

Entre setembre i octubre de 1747, es va donar compte d'un nou contagi, aquest cop a «Zafi y Santa Cruz de Barberia», notícia donada per un vaixell holandès que portava càrrega provinent de Liorna. De nou, s'acordà establir una guàrdia a la platja, a més de castigar qualsevol mariner o pescador de Mataró que entrés en contacte amb aquest vaixell holandès.²⁶ Poc temps després, s'impedia l'entrada a Mataró d'un vaixell amb bandera francesa, seguint l'exemple de les autoritats de Salou. També es rebia notícia que s'havia d'enviar als llatzerets de Liorna o Marsella qualsevol vaixell que se sospités que provenia de Barberia.²⁷ El gener de 1748 es rebia l'avís, per part d'un pinc francès, que era millor que s'impedís l'accés de qualsevol vaixell provinent de Sicília, on també hi havia un brot de pesta.²⁸

L'ETAPA ENTRE 1756 I 1766

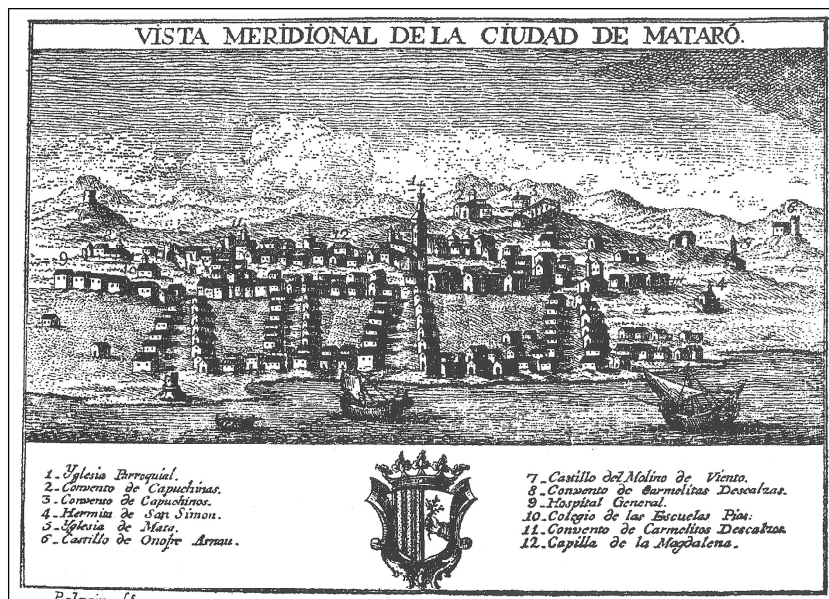
A partir de 1748, i fins al 1756, s'entrà en una etapa de calma pel que fa a les alertes per pesta. Aquesta calma es trencà l'abril de 1756, quan l'Ajuntament va rebre una carta que informava sobre un nou brot de pesta al nord d'Àfrica i del fet que la Junta de Sanitat de Marsella ja havia decretat una quarantena a tot vaixell procedent de Gènova per por del contagi. Els regidors acordaren ordenar al capità del port que, en cas de trobar qualsevol vaixell amb bandera genovesa que volgués fondejar a Mataró, l'hauria d'enviar a Barcelona a passar la quarantena.²⁹

Tres anys més tard es rebien instruccions del marquès de la Mina, capità general de Catalunya, per evitar que «no rossen con las embarcaciones y navíos infectos» tots aquells vaixells que en trobessin de procedents d'Itàlia i de França, a causa d'un brot de pesta que havia esclatat a Egipte. En un imprès inserit dintre el manual d'acords, trobem la distribució de tropes destinades a guardar la costa del Maresme feta pel marquès de la Mina:

INDRET DE COSTA	NOMBRE D'EFFECTIUS
Caldes d'Estrac	18 sergents i soldats d'infanteria
«Hostal de Almas»	9 sergents i soldats de cavalleria
Mataró	25 oficials d'infanteria 400 sergents i soldats d'infanteria 3 oficials de cavalleria 42 sergents i soldats de cavalleria
Vilassar de Mar	1 oficial de cavalleria 16 sergents i soldats de cavalleria
Premià	1 oficial d'infanteria 42 sergents i soldats d'infanteria 1 oficial de cavalleria 16 sergents i soldats de cavalleria
Masnou	10 sergents i soldats de cavalleria

Font: elaboració pròpia a partir de la documentació (ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords municipals 0015, folis 27^r - 28^r).

A banda de seguir aquestes instruccions, també es nomenà el regidor degà, Josep de Carles, com a encarregat de la Junta de Sanitat local. Les tasques que se li encomanaren foren repartir les patents de sanitat als pescadors i mariners mataronins, però també assegurar-se que aquests no entraven en contacte amb vaixells sospitosos d'estar infectats.³⁰ El 5 de novembre els regidors rebien la notícia que el contagi havia passat. Per aquest motiu, resolien

Imatge de la ciutat de Mataró, vista des del mar. Extreta d'*Atlante español ó descripción de todo el reyno de España. Tomo VII. Vista meridional de la Ciudad de Mataró*. Opuscle editat a Madrid el 1783.

comunicar a tota la població que ja no calia prendre mesures extraordinàries i es decidiren a desmuntar les barraques construïdes per la guàrdia de la costa.³¹

Però la tranquil·litat duraria poc. L'agost de 1760 es tornava a rebre notícia d'un nou brot de pesta, que es creia que ja havia arribat als ports de Marsella, Liorna, Malta i Venècia, procedent de Xipre. De nou es prenen les velles mesures d'establir la quarantena i d'enviar qualsevol vaixell sospitós cap a Barcelona perquè fos inspeccionat allà.³² Al novembre es rebia notícia de la mort del capità i de dos mariners venecians que havien fet la ruta Xipre-Venècia; per aquest motiu, s'acordà refermar les mesures de quarantena i es manà al capità del port que extremés la vigilància.³³

A aquest brot de pesta se sumaria un altre a partir de 1763, que tindria ramificacions fins a 1766. L'abril de 1763 es rebia informació d'un brot de pesta a Bòsnia i Sèrbia, motiu pel qual els governs de Venècia i Florència havien decretat una quarantena de vint-i-un dies a qualsevol producte provinent d'aquella zona dels Balcans. A casa nostra, els regidors van decidir posar en avís el capità del port, però sense donar més instruccions, a l'espera de rebre més notícies.³⁴ El gener de 1764 es rebien noves més preocupants: es confirmava l'avanç de l'epidèmia per l'Adriàtic. Per aquest motiu, es decidia manar al capità del port que enviés vers Barcelona qualsevol embarcació sospitosa d'estar contagiada.³⁵ A finals de febrer, s'informà que la pesta continuava avançant, motiu pel qual l'Ajuntament de Mataró,

seguint instruccions, va decidir establir patrulles per tal d'assegurar-se que el contagi no toqués terra.³⁶

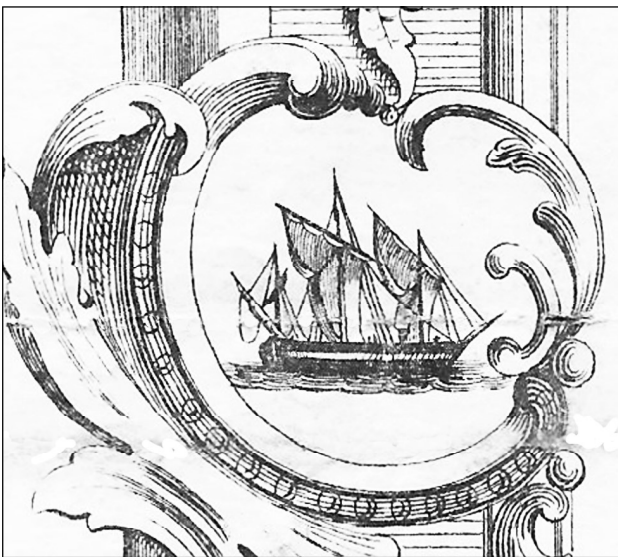
Malgrat les constants mesures preses pel consistori davant els avisos de contagi, sembla que no tots els mataronins tenien la mateixa por de la pesta. Tant és així que s'hagueren de decretar penes de trenta dies de presó i multes de sis lliures a qualsevol persona que agafés «avas de las infectas [...] de los montones [que] son en la orilla del mar», provinents d'un vaixell amb bandera holandesa que estava ancorat davant Mataró.³⁷

A banda de fer complir les quarantenes, una altra de les funcions de la Junta de Sanitat era la de nomenar metges per tal que assessoressin les autoritats durant les quarantenes. Per a aquest brot de pesta de 1764, els metges nomenats van ser els doctors Miquel Tunyí i Mariano Riera.³⁸

LES ÚLTIMES AMENACES DE CONTAGI (1770-1787)

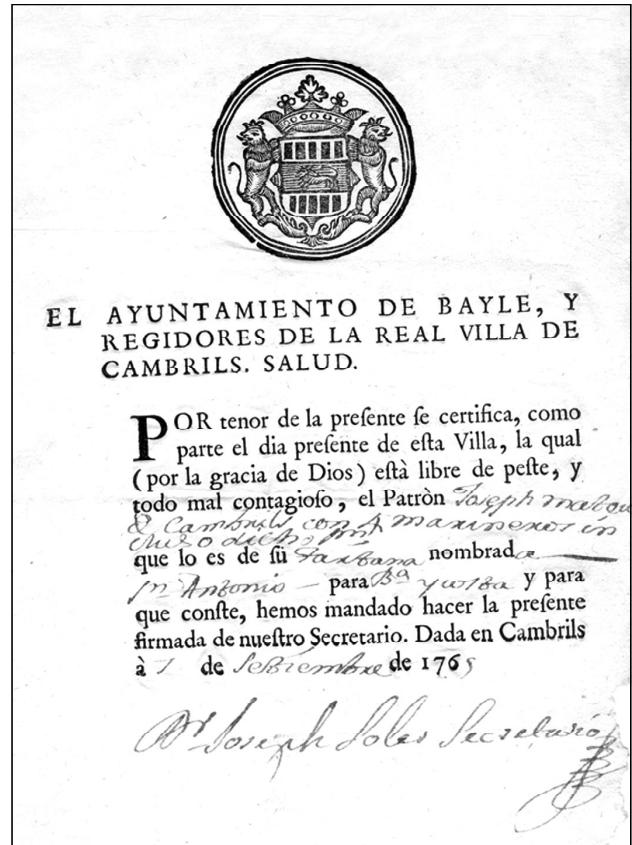
El paper dels metges que assessoraven els membres de la Junta de Sanitat era cabdal, com demostra un acord de 1770 en el qual, a banda de nomenar de nou Miquel Tunyí i Mariano Riera, es reforçava l'equip mèdic amb Francesc Tor i Josep Antoni Falgueres, així com amb el cirurgià Nicolau Griver, en previsió que arribés un possible contagi provinent de «la esquadra Rusa destinada [...] en Mahón».³⁹

Durant el mes de març de 1771, la Junta de Sanitat de Mataró hagué de fer front a l'aparició

Dibuix d'un vaixell del segle XVIII. Detall decoratiu d'una patent de sanitat expedida a Alacant l'any 1860.

MASMM, Fons Naviliera Mir.

Certificat de sanitat expedit a Cambrils l'any 1765 que dona fe que la tartana San Antonio del patró Josep Matheu «está libre de peste y de todo mal contagioso». Arxiu Municipal de Cambrils.

d'un mariner holandès a les costes mataronines. El 15 de març, la Junta de Sanitat acordava encomanar a Salvador Serra, regidor comissionat de la Junta, de vigilar el compliment de la quarantena d'aquest mariner, de qui se'ns diu que fou recollit «por la piedad de unos pescadores de esta ciudad».⁴⁰ Passats deu dies, es rebia informació des de la ciutat de Cette (a França) sobre el naufragi d'un vaixell holandès a les seves costes, de la tripulació del qual formava part aquest mariner rescatat. Un cop comprovat que el vaixell, tal com havia explicat el mariner en una relació que no s'ha conservat, no havia patit cap mena de contagi durant el seu trajecte, s'acordà aixecar la quarantena tant al mariner com als pescadors que l'havien ajudat.⁴¹

Els últims anys del segle van veure el sorgiment de noves amenaces de contagi. El 1785, després d'un brot que s'havia originat a Tunísia, «que en pocos días hayan muerto 329 personas», s'acordava establir una guàrdia a tota la ciutat, formada per «la tropa de Reales Guardia Walonas», així com per «dos Piquetes de Dragones» que feien patrulles per la costa de dia i de nit, i pels soldats que estaven de guarnició a les bateries «de Levante y Poniente».⁴²

El 5 de maig de 1786 es rebia l'ordre d'habilitar els aquarteraments de la ciutat, que havien quedat abandonats, per tal d'acollir una tropa formada per soldats del Regiment de Dracs de Numància, que estaven destinats a fer patrulles per «los puestos del Cordón de Sanidad de este Corregimiento», juntament amb soldats del Regiment de Cavalleria de Calatrava. En una sessió de juliol d'aquell mateix any, s'especificava que aquestes mesures s'havien pres per un brot de pesta a Bona (Algèria), a més d'indicar-se que s'havia de formar una patrulla de ciutadans, encapçalada pels regidors de l'Ajuntament, per tal de vigilar la costa de Mataró.⁴³

L'última notícia d'un brot de pesta va ser el 1787. Aquell any, i després d'haver-se comprovat que l'epidèmia havia revifat a Algèria, les autoritats van decidir establir un cordó sanitari que seria patrullat per un destacament format per «un oficial, un tambor, un cabo y 10 soldados del Regimiento de Suizos», que s'havia d'establir a les anomenades «casas de la Marina». Per reforçar aquest primer control, també es va establir un segon cordó, que era patrullat per ciutadans de Mataró.⁴⁴

A TALL DE CONCLUSIÓ

Des de la seva aparició, la pesta va suposar una amenaça periòdica per a la població i les autoritats, les quals van haver de posar en pràctica diverses mesures per tal de fer front al contagi. En el cas mataroní, des de l'any 1652, quan s'hagué de decretar l'abandonament de la vila a causa de les innumbrables morts per la pesta, i fins al 1720, no hi hagué cap altre episodi rellevant de contagi. A partir de 1720, i de forma periòdica, les autoritats municipals van recórrer a unes mesures destinades al control de persones i mercaderies per evitar que la pesta penetrés dins la ciutat.

Dels brots de pesta que hi hagué durant el període estudiat, el que més reaccions va provocar va ser el de 1720-1723, iniciat a Marsella. Davant la por del contagi, les autoritats locals van optar per tancar la ciutat i establir dos accessos (els

portals de Barcelona i de Valldeix), on hi havia una guàrdia destinada a controlar que tothom que volia entrar o sortir duigués una patent de sanitat. Una altra de les mesures posades en marxa va ser repartir, per tota la costa del Maresme, tropes destinades a controlar els possibles desembarcaments de persones i mercaderies. L'arribada de vaixells de la zona de llevant despertava recels i inquietud.

Davant les notícies, cada cop més esporàdiques, de brots de pesta a l'Orient, als Balcans, a Itàlia o al nord d'Àfrica, les autoritats municipals prengueren les dues grans mesures de sanitat marítima del moment: la quarantena per a qualsevol persona o objecte sospitós de provenir de les zones afectades i l'establiment de tropes a tota la costa per tal d'evitar desembarcaments.

Hem vist també com les mesures proposades per les autoritats mataronines no sempre eren acceptades. Aquest és el cas d'aquell oficial de cavalleria que va trencar el control al portal de Barcelona durant el brot de pesta de 1720. També hem vist com aquestes mesures afectaven alguns mataronins que veien perillar els seus negocis a causa de la quarantena decretada per les autoritats. És el cas de Francesc Raymir, que va haver d'esperar a rebre el permís de l'Ajuntament per poder transportar unes pipes d'aiguardent i de vi negre; i quan va poder fer la transacció, va haver d'anar amb compte de no entrar en contacte amb el vaixell on s'havia d'embarcar la càrrega.

Una última nota, referent a l'impacte demogràfic que tingueren els brots de pesta estudiats: com apunta Joaquim Llovet, el segle XVIII, tret d'alguns anys concrets, fou una etapa de creixement de la població. Permet constatar-ho el fet que en la sèrie de *Llibres de cantar i funerària*, en els quals s'apunten els òbits ocorreguts a la ciutat —llibres que es conserven al Museu Arxiu de Santa Maria—, no s'enregistraren morts per contagi, cosa que sí que succeí durant l'important brot de pesta del segle anterior, el de 1652.

HÉCTOR LÓPEZ SILVA

NOTES

- 1.- Arxiu Comarcal del Maresme (= ACM). Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 9 (1720-1729), acord de 6 de juliol de 1720 (foli 13^v).
- 2.- Ibídem, acord de 18 de juliol de 1720 (foli 13^r-14^v).
- 3.- Ibídem, acord de 28 de juliol de 1720 (foli 15^v-15^r).
- 4.- Ibídem, acord de 2 d'agost de 1720 (foli 16^r).
- 5.- Ibídem, acord de 7 d'agost de 1720 (foli 18^r).
- 6.- Ibídem, acord d'11 d'agost de 1720 (foli 19^v).
- 7.- Ibídem, acord de 9 de setembre de 1720 (foli 20^v).
- 8.- Ibídem, acords de 22 de gener (folis 32^r-33^v) i 28 de febrer (foli 36^r) de 1721.
- 9.- Ibídem, acord de 14 de juliol de 1721 (folis 48^r-49^r).
- 10.- Ibídem, acord de 2 de desembre de 1721 (folis 59^r-60^v).
- 11.- Ibídem, acord de 18 de febrer de 1722 (foli 67^r).
- 12.- Ibídem, acord de 15 de maig de 1722 (folis 71^r-72^v).
- 13.- Ibídem, acord de 26 de novembre de 1723 (foli 20^v-20^r).
- 14.- Ibídem, acord de 3 de desembre de 1723 (foli 109^v).
- 15.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 10 (1730-1739), acord de 5 de novembre de 1738 (foli 251^r-251^v).
- 16.- Ibídem, acord de 23 de desembre de 1738 (foli 256^r).
- 17.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 12 (1740-1751), acord de 14 de juny de 1741 (foli 28^r).
- 18.- Ibídem, acord d'1 d'octubre de 1742 (foli 52^r).
- 19.- Ibídem, acord de 13 de gener de 1743 (folis 64^r-65^v).
- 20.- Ibídem, acord de 5 de juliol de 1743 (folis 73^r-74^v).
- 21.- Ibídem, acord de 31 de juliol de 1743 (folis 76^r-77^v).
- 22.- Ibídem, acord de 10 d'agost de 1743 (foli 77^v-77^r).
- 23.- Ibídem, acord de 4 de novembre de 1743 (foli 84^r).
- 24.- Ibídem, acord de 21 de juny de 1744 (foli 96^r).
- 25.- Ibídem, acord de 3 d'agost de 1744 (foli 100^r).
- 26.- Ibídem, acord de 24 de setembre de 1747 (foli 177^v-177^r).
- 27.- Ibídem, acord de 16 d'octubre de 1747 (folis 178^v-178^r).
- 28.- Ibídem, acord de 27 de gener de 1748 (folis 188^v-188^r).
- 29.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 14 (1752-1758), acord de 26 d'abril de 1756 (foli 71^v-71^r).
- 30.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 15 (1759-1761), acord del 29 de juny de 1759 (foli 28^v).
- 31.- Ibídem, acord del 5 de novembre de 1759 (folis 49^r-50^v).
- 32.- Ibídem, acord de l'11 d'agost de 1760 (folis 103^r-104^v).
- 33.- Ibídem, acord del set de novembre de 1760 (foli 36^v).
- 34.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 17 (1762-1767), acord d'11 d'abril de 1763 (folis 69^r-70^v).
- 35.- Ibídem, acord de 25 de gener de 1764 (foli 121^r).
- 36.- Ibídem, acord de 22 de febrer de 1764 (foli 126^v).

37.- Ibídem, acord de 25 de juny de 1765 (foli 178^r).

38.- Ibídem, acord de 31 de gener de 1766 (foli 201^r).

39.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 18 (1768-1771), acord de 3 de setembre de 1770 (foli 117^r).

40.- Ibídem, acord de 15 de març de 1771 (foli 142^v).

41.- Ibídem, acord de 26 de març de 1771 (foli 142^r).

42.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 23 (1781-1786), acord de 31 de gener de 1785 (folis 235^v-236^r).

43.- Ibídem, acord de 24 de juliol de 1786 (folis 493^v-493^r).

44.- ACM. Fons Ajuntament de Mataró, Acords volum 24 (1787-1789), acord de 26 d'abril de 1787 (foli 36^r).

BIBLIOGRAFIA

ARRIZABALAGA (1998): Jon Arrizabalaga, «Discursos y práctica médicos frente a la peste en la Europa bajomedieval y moderna», *Revista de Historia Moderna*, 17, p. 11-20.

FÀBREGAS / VIDAL (2015): Josep Fàbregas Roig / Judit Vidal Bonavila, «El camp de Tarragona, un segle de lluita contra epidèmies», *Pedralbes*, 35, p. 235-267.

FORN (1993): Francesc Forn i Salvà, *Déu nostre senyor vulla alsar la mà de aquest asot del contagi. Una aproximació a l'epidèmia de pesta bubònica de 1650-1654 al terme del castell de Montpalau, al terme del castell de Palafox i a Mataró* (Accèssit Premi Iluro 1992). Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.

LLOVET (2000): Joaquim Llovet, *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.

LLOVET (2002): Joaquim Llovet, *Mataró, 1680-1719: el pas de vila a ciutat i a cap de corregiment* (Premi Iluro 1965). Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.

ROCA (2018): Guillem Roca Cabau, «Medidas municipales contra la peste en Lleida del siglo XIV e inicios del XV» *Dynamis*, 38, p. 15-39.

RODRÍGUEZ-OCAÑA (1988): Esteban Rodríguez-Ocaña, «El resguardo de la salud. Organización sanitaria española en el siglo XVIII», *Acta Hispania ad Medicinae Scientiarumque Historiam Illustrandam*, vol. 7-8, p. 145-170.

SIGNOLI / SÉGUY / BIRABEN / DUTOUR (2002): Michel Signoli, Isabelle Séguy, Jean-Noël Biraben, Olivier Dutour, «Paléodémographie et démographie historique en contexte épidémique: la peste en Provence au XVIIIe siècle», *Population*, 6, p. 821-847.